

уваги, заїкання. У зону ризику потрапляють хлопці, яких не підтримує сім'я, де немає довірливих взаємин з рідними, дитина здебільшого самотня або перебуває на вулиці вулиці.

Висока агресивність. Іноді жертвами стають діти забіякуваті, котрі емоційно і болісно реагують на будь-яке зауваження або прохання. Тут агресивність носить реактивний характер і йде від високої збудливості і зумовлює беззахисність.

Отже, можна підсумувати. Самотність, соціальне неблагополуччя, депресивність, невміння спілкуватися з ровесниками, комплекс неповноцінності, негативна картина світу, насильство у власній родині, пасивна покірність - ось передумови для того, що дитина підліткового виявиться в ролі жертви в школі. Лякливість, тривожність, чутливість і недовірливість, як індивідуальні риси характеру, роблять підлітка беззахисним, а відтак приваблюють агресора. [8]

ЛІТЕРАТУРА

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Цькування>
2. Буллинг: детская жестокость [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.tagilib.ru/readers/of_20_and_starshemeropr/bulling.php
3. Социальные детерминанты здоровья и благополучия подростков. Исследование «Поведение детей школьного возраста в отношении здоровья» : международный отчет по результатам обследования 2009–2010 гг. / под ред. С. Currie и др. – Копенгаген : Европ. регион. бюро ВОЗ, 2012 г. (Сер. Политика охраны здоровья детей и подростков. – Вып. № 6).
4. Dancanson N. Sexual Bullying: Gender Conflict and Pupil Culture in Secondary Schools / N. Dancanson. – Routledge, 1999. – 177 p.
5. Лэйн Д. А. Школьная травля (буллинг) [Электронный ресурс] / Д. А. Лэйн // ZipSites.ru : бесплат. электрон. интернет-б-ка. – Режим доступа : <http://www.zipsites.ru>
6. Besag V. E. Bullies and Victims in Schools / V. E. Besag. – Milton Keynes : Open University Press, 1989
7. Olweus D. Bullying at school [Elektronic resouse] / D. Olweus // Blackwell Publ. – 1993. – 215 p. – Mode access : <http://books.google.com.ua>
8. <https://glavcom.ua/country/society/ckuvannya-u-shkoli-naslidki-znushchannya-i-dlya-zhertvi-i-dlya-agresora-464608.html>
9. Кон И.С. Что такое буллинг и как с ним бороться? / И.С. Кон // Семья и школа. – 2006. - № 11. – с. 15-17.
10. Dancanson N. Sexual Bullying: Gender Conflict and Pupil Culture in Secondary Schools / N. Dancanson. – Routledge, 1999. – 177 p. Режим доступу: http://site.ebrary.com/lib/bckharkiv/Doc?id=10071157_11
11. Randall P. Bullying in Adulthood: Assessing the Bullies and Their Victims / P. Randall. – Florence, KY, USA: Brunner-Routledge, 2001. Режим доступу: <http://site.ebrary.com/lib/bckharkiv/Doc?id=10053591>
12. Safe to Learn: Embedding Anti-Bullying Work in Schools / Department for Children, Schools and Families guidance. – 2008. Режим доступу: www.teachernet.gov.uk/wholeschool/behaviour/tacklingbullying/racistbullying

Романюк Н.

Науковий керівник – проф. Оран М. О.

ВПЛИВ ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩА НА РІВЕНЬ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ ПІДЛІТКІВ

За останнє десятиліття вплив інтернету на школярів в Україні зріс, без перебільшення, у сотні разів. Значне збільшення використання інтернету викликає закономірне запитання: чи є воно корисним для загального зростання розумового розвитку учнів. Проте до сьогодні немає ґрунтового дослідження даної проблеми.

Серед науковців виникли дискусії щодо впливу інтернет-середовища на людину загалом, і підлітків зокрема. Чимало сучасних науковців звертає увагу на небезпеку надмірного користування мережею інтернет (О. М. Арестова, Ю. Д. Бабаєва, Т. М. Вакуліч, А. Є. Жичкіна, І. С. Сбітнєва, К. С. Янг). Дослідниця Кімберлі Янг наголошує, що інтернет-залежність виникає досить швидко. На відміну від залежності від азартних ігор, яка формується протягом років, в залежність від інтернету можна потрапити у набагато коротші терміни. К. Янг стверджує, що 25% людей, які хворі на інтернет-залежність, набули її протягом 6-ти місяців роботи за комп'ютером. 58% – у термін від 6-ти до 12 місяців, 17% – за 1 рік роботи [13, с. 39]. Водночас, вчений О. В. Зінченко підкреслює, що існує викривлення буденних уявлень щодо користування інтернетом у підлітковому віці. Це виявляється, зокрема, у безапеляційному констатуванні тотальної мережевої залежності. Проведене нещодавно ним дослідження не виявило жодного адикта в інтервалі 13–15 років [5, с. 16-17]. Науковець А. Е. Войсунський теж вважає, що якщо інтернет-залежність існує, то кількість справді інтернет-залежних людей є невеликою [6, с. 127].

Мета нашого дослідження – здійснити теоретичний аналіз впливу інтернет-середовища на рівень розумового розвитку школярів.

Насамперед слід зазначити, що у жодному випадку не можна порівнювати людей, що працюють в інтернеті або займаються цілеспрямованим пошуком відповідної інформації (студенти, журналісти і т. д.), і тих,

хто використовує інтернет для розваги або отримання широкого спектра малоструктурованої інформації з метою «орієнтації у світі» [1, с. 189].

Найвагоміший «плюс» інтернету полягає в тому, що це найважливіший засіб інформації, просвіти та виховання населення, він є важливим засобом навчання й морального виховання, що відіграє значну роль у процесі формування особистості. З інтернету люди дізнаються про норми поведінки, яка розцінюється в даному суспільстві як відповідна тій чи іншій соціальній групі. Отже, інтернет-середовище так чи інакше формує світогляд людей та їх цінності. Найбільш відчутний вплив інтернет справляє на молодих людей як найбільш сприйнятливих споживачів інформації. Адже вони можуть без особливих зусиль і невимушено отримувати інформацію (пасивна форма інформування), на відміну від друкованої продукції, отримання інформації з якої вимагає певних і тривалих зусиль [2, с. 101]. На першому плані при цьому виявляється розважальний інтерес, а на другому – пізнавальний.

Для окремих учнів інтернет – це джерело навчальної інформації, за допомогою якої вони пишуть реферати і доповіді, вчать уроки, готуються до екзаменів. Користувачі цього типу активно беруть участь в олімпіадах і в дистанційному навчанні. Використовуючи інтернет для навчання, підлітки не тільки задовольняють пізнавальну потребу, але дізнаються багато нового і розширюють кругозір [9, с. 104]. При цьому інтернет-середовище здійснює освітній і корисний досвід: учні отримують безліч інформації, навчаються її «фільтрувати», що позитивно впливає на логічне мислення, пам'ять, увагу [8, с. 109].

Для невеликої кількості підлітків інтернет є засобом пошуку роботи. Вони пишуть програми та ігри, створюють і редагують сайти, цікавляться бізнес-новинами. Доки їх однолітки тільки починають визначатися з майбутньою професією, «ділові» вже пробують створювати щось своє, самореалізуватися. [9, с. 105-106]. Тут можна говорити також про так звану «ділову онлайн-комунікацію», коли предметом обговорення (наприклад, на форумі) є та або інша проблема, що лежить у сфері професійної діяльності співрозмовників. При цьому переговорний процес, цілком опосередкований інтернет-технологіями, фактично містить у собі ті ж елементи, що і звичайні переговори: повідомлення інформації, висунення аргументів і контраргументів, вираження згоди, незгоди тощо [11, с. 24]. Тобто інтернет завдяки багатоманітності пропонованих сайтів надає змогу школяреві знайти саме ту галузь, де він буде почувати себе найбільш комфортно, яка найбільш відповідає його власному запиту, де він зможе розкрити себе найбільш повно [10, с. 12].

Як бачимо, інтернет – це технологія, містить багато корисного. Водночас у ній є багато шкідливого. Але якщо дорослим зорієнтуватися в інтернеті допомагає життєвий досвід, ustaleni цінності й норми, то діти перед таким тиском інформації просто безпорадні. Тому все частіше можна почути, у тому числі і в наукових колах, про новий вид залежності – інтернет-залежність.

За визначенням української дослідниці Т. М. Вакуліч, «інтернет-залежність – це сукупність емоційних, когнітивних і фізіологічних порушень, що виявляються у поведінці, вказуючи на те, що у індивіда відсутній контроль над застосуванням інтернету. Особа не в змозі припинити цей процес, продовжує значний час знаходитись у віртуально-інформаційному середовищі, незважаючи на негативні наслідки» [4, с. 6]. Доведено, що до інтернет-залежності схильні невпевнені в собі підлітки, нерішучі, надмірно соромливі [12, с. 225].

Виділяють такі причини інтернет-залежності: емоційна виснаженість і «недолюбленість» дитини; несформованість у дитини інтелектуальних умінь подолання труднощів, реалізації плану та ідеї; відсутність підтримки вихователів, практика інсайту [7, с. 24]; можливість анонімного спілкування; реалізацією уявлень, фантазіями зі зворотнім зв'язком (зокрема можливістю формувати нові образи «Я»; вербалізацією уявлень чи фантазій, неможливих для реалізації у звичайному світі); надзвичайно широкою можливістю пошуку нового співрозмовника; необмеженого доступу до інформації [12, с. 226].

Вчені Е. Н. Белінська, А. М. Жичкіна (Московський державний університет) виділяють ознаки, які вказують на інтернет-залежність: людина дратується, коли її відволікають від перебування в інтернеті; витрачає все більші суми грошей в мережі, навіть потрапляє внаслідок цього в борги; не може запланувати час закінчення роботи в інтернеті; занедбує через використання інтернету домашню роботу чи професійні обов'язки, забуває про важливі особисті чи ділові зустрічі; обманює близьких та знайомих щодо кількості часу, який витрачає в мережі; не сприймає критики, вказівок на те, що вона є інтернет-залежною; втрачає друзів; байдужа щодо того, що внаслідок залежності руйнується сім'я; завдає серйозної шкоди своєму здоров'ю, внаслідок недосипання, порушення режиму харчування та постійного сидячого способу життя в результаті практично безперервної роботи в інтернеті [3, с. 402].

Інтернет-залежність призводить до погіршення шкільної успішності. З активізацією ролі інтернету в освіті учні отримали доступ до багатьох освітніх ресурсів. Однак свідомість сучасного школяра піддається тиску хаотичного потоку інформації з інтернету. Вона перебиває знання дитини, отримувани від батьків, вихователів, учителів [12, с. 225]. В осіб, які проводять багато часу за комп'ютером, погіршується короткочасна пам'ять і порушується концентрація уваги [7, с. 23]. Вчений А. Г. Асмолов стверджує, що орієнтація в інтернеті на постійне спілкування веде до редукції психологічного змісту вищих психічних функцій (сприйняття, уваги, пам'яті, уяви, мислення і мови),

зупиняє інте-лектуальну діяльність і знижує комунікативну цінність матеріалу. Основним принципом конструювання ілюстрацій в інтернеті є насичення комічним, ігровим або гіперболізованим соціальним змістом для стимулювання цікавості користувача як психологічної протипаги змісту тексту. На практиці це призводить до смислової кризи й аутизації. Науковець припускає, що порушення комунікації навіть у дорослому віці (а особливо в підлітків зі слабо структурованими особистісними смислами) призведе до повторного порушення пізнавальних процесів за аутистичним типом [1, с. 185].

Висновки. Інтернет – масовий засіб впливу на особистість дитини, основне джерело інформації для школяра. Він здійснює двосторонній вплив на рівень розумового розвитку підлітків. З одного боку, позитивний: освітній і корисний досвід; учні отримують безліч інформації, навчаються оцінювати її критично, що позитивно впливає на логічне мислення, пам'ять, увагу. Інтернет – це значний дар цивілізації, який у чомусь полегшує і насичує наше життя. З другого боку, негативний: знижується комунікативна цінність матеріалу; в осіб, які проводять багато часу за комп'ютером, погіршується короткочасна пам'ять і порушується концентрація уваги тощо. Учні у взаємодії з інтернетом перебувають у значній небезпеці, тому що становлять собою найбільш незахищену аудиторію, оскільки меншою мірою, ніж дорослі, у змозі фільтрувати ту інформацію, яка обвалюється на них з інтернету.

Таким чином, актуальним психолого-педагогічним завданням в умовах сучасності стає навчання підлітків навичкам роботи з інформацією в інтернеті, підвищення критичності, усвідомленості й цілеспрямованості підлітків під час перебування в інтернет-середовищі, формування ставлення до інтернету не як до засобу розваги, а як до помічника у конкретних цілях. Адже інтернет є необхідним елементом сучасного життя, і завданням вчителів і психологів є спрямувати його можливості у напрямку всебічного розвитку особистості учня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асмолов А. Г. Психологическая модель Интернет-зависимости личности / А. Г. Асмолов, Н. А. Цветков, А. В. Цветков // Мир психологи: научно-методический журнал. – 2004. – №1. – С. 179-193.
2. Аверін В. А. Психологія дітей і підлітків / В. А. Аверін. – К.: Ранок, 1998. – 124 с.
3. Белинская Е. Н. Современные исследования виртуальной коммуникации: проблемы, гипотезы, результаты / Е. Н. Белинская, А. М. Жичкина // Образование и информационная культура. – М., 2000. – С. 395–431.
4. Вакуліч Т. М.. Психологічні чинники запобігання Інтернет-залежності підлітків [Текст]: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Вакуліч Тетяна Михайлівна; Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. – К., 2006. – 19 с.
5. Войскунский А. Е. Феномен зависимости от Интернета // Гуманитарные исследования в Интернете / Под ред. А. Е. Войскунский. — Можайск-Терра Москва, 2000. — С. 100–131.
6. Зінченко О. В. Розвиток поняттєвого мислення підлітків у процесі Інтернет-спілкування [Текст] : автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Зінченко Олександр Володимирович; Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2016. – 17 с.
7. Інтернет-залежність і комп'ютерна безпека // Психолог. – 2005. – № 25. – С. 21-25.
8. Киричок І. І. Вплив Інтернету на морально-духовні та соціальні цінності старшокласників / І. І. Киричок, О. С. Гармаш // Психолого-педагогічні науки. – 2015. – № 3. – С. 108-113.
9. Пойманые одной сетью социально-психологическое исследование представлений детей и взрослых об интернете [Электронный ресурс] / Г. Солдатов, Е. Зотова, А. Чекалина, О. Гостимская. – Москва, 2014. – Режим доступа: http://www.razbiraeminternet.ru/files/chrestomathy/article_24.pdf
10. Психологічні особливості соціалізації обдарованих дітей у віртуальному просторі: монографія / А. І. Лучинкіна, К. Г. Мілютіна, Т. А. Яншина. – К.: Інститут обдарованої дитини, 2014. – 252 с.
11. Психологічні особливості спілкування в мережі Інтернет // Психолог. – 2006. – №46. – С.21-26.
12. Сбітнєва І. С. Діагноз – Інтернет-заалежність підлітка / І. С. Сбітнєва // Педагогічний альманах. – 2015. – Вип. 27. – С. 223-227.
13. Янг К. С. Діагноз – Інтернет-залежність // Мир Інтернета. – М., 2000. – № 2. – С. 36 – 43.

Дерев'янка С.

Науковий керівник – доц. Чорна І.М.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ СПІЛКУВАННЯ ТА ТРИВОЖНОСТІ У ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ ЗІ ЗНИЖЕНИМ СЛУХОМ

Актуальність дослідження. Проблема взаємозв'язку спілкування та тривожності займає особливе місце у сучасному науковому знанні. Це «центральна проблема сучасної цивілізації», найважливіша характеристика нашого часу їй надається значення основного «життєвого переживання сучасності». Тому не дивно, що цій проблемі присвячена велика кількість досліджень, причому не тільки у психології та психіатрії, але й в біохімії, фізіології, філософії та соціології [8, с. 7].

Тривожність — індивідуальна властивість особи, риса характеру, що проявляється схильністю до надмірного хвилювання, стану тривоги в ситуаціях, які загрожують, на думку цієї особи, неприємностями,